

סדר פסח באמצעות ZOOM

גמ"ח

שאלה

נשאלנו על ידי יהודי תלמיד חכם, האם ניתן להפעיל תוכנת זום בליל הסדר, המחברת בין זקנים ובני משפחותיהם, אשר אינם יכולים לשהות במחיצתם, עקב הפצת הנגיף. על מנת שיוכלו לעשות את הסדר בצוותא דרך התוכנה.

מסך אחד נמצא בבית הזקן ומסך אחר בבית המשפחה, והם מתחברים יחד בראיה ובדיבור ושמע. התוכנה והמחשב מופעלים מערב החג ואין צורך לעשות דבר ביום טוב. השאלה היא, האם לצורך עשיית הסדר אפשר להשתמש בתוכנה זו כהיתר לשעת חרום בלבד.

תשובה

ג' בעיות מרכזיות קיימות בשאלה זאת.

א. הפעלת המכשיר ביום טוב.

ב. עובדין דחול.

ג. חשש שיבואו להשתמש בהיתר בזה בימים טובים שלא לצורך זה.

א. באשר להיתר הדלקת חשמל ביום טוב, ידוע כי חלוקים בו חכמי ישראל הספרדים וחכמי צפון אפריקה, חבם ככולם מתירים ובהם הראשון לציון הרב בן ציון עוזיאל, הרב רפאל בן שמעון, הרבנים יוסף ושלום משאש, הרב משה מלכה והרב דוד שלוש זצ"ל ועוד. והרבה מחכמי אשכנז אוסרים (מדרבנן).

ברם, בענייננו אין צורך להפעיל את המכשיר, כי הוא מופעל בערב חג. רק שיש חשש שמא יכבה וידליק אותו. ובחשש זה נראה דאפשר לסמוך על המתירים לכתחילה.

ב. אשר לשאלה של עובדין דחול והפיכת החג לחול, נראה שאפשר להקל לצורך מצוה, כשם שהתירו שבות דשבות במקום מצוה, וכשם שהתירו למדוד מקוה ביום טוב לצורך מצוה.

ג. אשר לחשש שיבואו להשתמש בזה בימים טובים אחרים שלא לצורך זה, בחר לכולם שכל ההיתר הוא לשעת חרום בלבד. מה גם שחג הפסח הוא חג מיוחד, ובפרט ליל ההגדה שכולם רואים בו ארוע מיוחד שהוא ברית בין ה' לישראל. עוד נראה, שרבים מבני ישראל הצעירים, אילולי הקשר שלהם עם הסבא והסבתא, אפשר שכלל לא יסבו לשלחן הסדר, ורק הקשר עם הסבא, יגרום להם להשתתף במצות ההגדה ואכילת מצה. ובדור זה חשוב מאוד ענין השבת לב הבנים אל אבותם.

זאת ועוד, ענין נוסף יש בזה, והוא הצורך להסיר עצב מן המבוגרים והזקנים, לתת להם מוטיבציה להמשיך להאבק על חייהם, ולמנוע מהם דכאון ורפיין נפשי, אשר יכול להביא אותם להתייאש מן החיים.

על כן נראה לנו להיתר, תוך הדגשה שזה רק למצב חרום, ורק לצורך ליל הסדר תש"פ ולמי שזקוק לזה. וכשם שמתירים בשבת, רפואה לחולה, שאינו מסוכן, על מנת לרפא אותו ממחלתו כך זה.

ויתקיים בנו הפסוק והסירותי מחלה מקרבך.

ועל זה באנו על החתום

הרב יהודה שלוש רב שכונת מזרח נתניה	הרב אליהו אבר'ל ראב"ד ירושלים	הרב שלמה בן חמו רב העיר קרית גת	הרב משה אחרר רב העיר שלמי
הרב דוד זנו רב מושב שלווה	הרב אהרון כהן רב היישוב יקיר	הרב דניאל בוסקילה ראש המרכז החיטוכי הספרדי	הרב אייל ורד ר"מ במכון מאיר
הרב יוסף בן חמו	הרב יונתן סרור	הרב משה סויסה	הרב דוד לנפרי

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלתרן

If the government or a physician has decided that an individual must remain in isolation over the course of Yom Tov and this individual has a psychological condition where physicians who know this patient have determined that there is a possibility that this person being alone over the course of Yom Tov would be in a situation of pikuach nefesh (possible suicide) if the individual was not able to communicate or speak with family members, then the family members must reach out to this person over Yom Tov to speak on the phone or use the internet by leaving a connection open from before Yom Tov. Rav Moshe Feinstein has decided that, in certain circumstances, psychological danger is considered life threatening. Rabbi Soloveitchik went further and noted, in the name of his grandfather Rav Chaim Soloveitchik, that even if there is a concern that someone will lose his or her mind even if their life is not in danger, that too is considered a case of Pikuach Nefashos.

If a person is physically ill and alone and the physicians have determined that there is a possibility of the condition deteriorating further to a point of being life threatening, then the family must remain in contact using electronic devices with that person over the course of Yom Tov in order to check on the person's well being.

If a parent who is ill lives outside of Israel and the parent has a non-Jewish aid then the children who live in Israel are allowed to call the non-Jew and speak with the non-Jew when it is Yom Tov outside of Israel and not Yom Tov in Israel in order to check in on the parent. Those family members in Israel can also ask the non-Jew to show the parent a live screen of the family so that the patient can see that his family members are safe and healthy. It is also proper to tell the non-Jewish aid in America that if the patient is upset or concerned over Yom Tov and the patient would like to speak to family members, then the non-Jew should remind the patient that it is Passover or the Sabbath and that after the Sabbath and holiday is over they will certainly be able to speak on the phone.

However, if someone is not as ill as described above, however they must be confined and alone because of the circumstances related to the Coronavirus then they may not use any electronic devices in order to connect to family members on Shabbos and Yom Tov. Although it is painful and sad to be alone and people want to be with family and friends, this is not a sakanas nefashos, a life threatening situation, and there is no place at all to allow the violation of Shabbos and Yom Tov.

If a person were to leave the phone on before Yom Tov and conduct a Pesach Seder from their home so that others can follow along (like Baalei Teshuvah who may not know how to run a Seder)

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ זצ"ל
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלתרן

there may be reason to be lenient under great and pressing circumstances. However, to leave a computer screen on and to have people watch and connect over the internet is a greater concern of violating Shabbos and Yom Tov since it creates images and pictures when the people move. Another possible suggestion for those who are unfamiliar with the Pesach Seder is to create videos of how to run a Pesach Seder and in the weeks leading up to Pesach people can watch and learn from this video in order to know what to do when Pesach arrives. However, the video may not be played over Shabbos and Yom Tov. If the individual in need of help is handicapped and these preparations from before Yom Tov are not sufficient then they should rely on listening to the live Seder over the phone.

If the government and medical professionals have said that it is not safe for parents and children to be together then children may not visit for Pesach, even at the insistence of the parents. Not listening to the parents in this situation is not a violation of Kibbud Av V'Em.

נצי שצטר
כ"ט אדר תש"פ

(3) תשובת הרב יוסף צבי רימון

זום לליל הסדר:

ההצעה לעשות זום עבור ליל הסדר, פרט לבעיות ההלכתיות שהיא מעלה, יש בה בעיה גדולה מבחינה מעשית. יש סיכוי רב יותר שהיא תגרום לעגמת נפש מאשר שתתן שלווה נפש. התקלות בהשאת תכנת זום או דומות לה, במשך זמן רב – מסתברות מאוד; כמו כן כיבוי אוטומטי של המסך ועוד בעיות נוספות. במקרים בודדים, דבר זה יגרום לאנשים להפעיל את הזום במהלך החג עצמו. ברוב המקרים, האנשים לא יגעו במחשב (שהרי הם יודעים שדבר זה אסור בהחלט, ולא יבואו לעשות כך בחג), אולם, הדבר יגרום עצבות גדולה לכולם. לכן, מעבר לשאלות ההלכתיות, אין כאן פתרון חכם. אמנם, הבעיה אמיתית. אנשים נשארים בודדים בליל הסדר, ובפרט אנשים מבוגרים. לעתים, אדם בודד לבדו ממש. להביאם אלינו – בלתי אפשרי וזו סכנה גדולה עבורו, ואסור להסתכן למרות צער הבדידות. מצד שני, צריכים לתת מעשה לבעיית הבדידות בליל הסדר.

הצעה מעשית לכתחילה

לכל בתי ישראל, גם אלו שיש להם סבא וסבתא זקנים, קרובים צעירים, אך אינם יכולים להיות יחדיו בליל הסדר:

• יתפללו תפילת מנחה מוקדמת, כבר בצהריים

• כשעה או שעתיים לפני השקיעה – כולם לבושים בבגדי חג ועושים יחד מפגש זום של כל המשפחה – גם הסבא והסבתא וכל הילדים וילדיהם בכל מקום.

זמן זה, איננו יום חול ככל הימים, זמן זה הוא חג הפסח! בשעה זו היו מקריבים את קרבן הפסח, ובשעה זו היו הלוויים שרים את ההלל (רמב"ם, קרבן פסח פ"א הי"א – הרב יואל בן נון סבור שתמיד יש לעשות תמיד זמן זה כיום חג, ובוודאי השנה – עיין בהצעתו באתר הפייסבוק מקראות, ותודה שעורר אותי לכך).

• במפגש זה ישירו שירי ליל הסדר – ילדים ישירו מה נשתנה. אחר כך יאמרו דברי תורה או חידות לילדים. כל אחד מבני המשפחה יכול להכין משהו קצר. ניתן לשאול כמה ימים קודם שאלה, שעליה ינסה כל אחד לענות בדרכו. למשל: מהו בן חורין בימינו? מהי הנקודה האהובה עליך בהגדה? בליל הסדר? או שאלה אחרת, שמתאימה לתשובות מגוונות. ניתן להמשיך בשירי ליל הסדר האהובים, כמו והיא שעמדה, דיינו, אחד מי יודע, חג גדיא וכדומה (בליל הסדר עצמו, נחזור על כל השירים הללו).

• יסיימו כמה דקות לפני השקיעה, ידליקו נרות, יקבלו חג, ימשיכו לשיר ובצאת הכוכבים יתפללו ערבית משפחתית (לצערנו בגלל הסכנה שלא נוכל ללכת לבית הכנסת) ויחלו בליל הסדר.

אמנם, לא יהיה זה ליל סדר מלא עם כל הסבים והסבתות, אבל יהיה מפגש מרגש שיש בו התחלה משמעותית לליל הסדר.

במקום שיהיו רק עשרה בליל הסדר, יכולים להיות עשרות מבני המשפחה במפגש זה. באותו זמן שבו היו מקריבים ושירים הלל בבית המקדש, נשיר גם אנו, נספר בסיפור יציאת מצרים ונתרום ביחד עם כל בני המשפחה, הקרובים והרחוקים.

הצעה זו מהודרת מבחינה הלכתית, אין בה שום ספקות והיא טובה לכתחילה עבור כולם. משפחות שהרעיון לא מתאים להם, ימצאו את הדרך הנכונה עבורם.

הצעה זו תשדרג מאוד את ליל הסדר, תתן תחושה טובה לסבים, לילדים ולנכדים (אני מאמין שתתן תחושה מספיק טובה ואיתנה גם לאדם הבודד).

מבחינה מעשית, היא טובה אלף מונים מהצעת הזום בליל הסדר עצמו. ניתן ואף רצוי, להמשיך את המפגש במוצאי החג.

אנחנו נמצאים במציאות מורכבת. ניתן חלילה להיות בתחושות דיכאון ועצבות, אך ניתן לראות גם את הדברים היפים והטובים שניתן להגיע אליהם דווקא בתקופה זו. מפסידים דברים מסוימים, אך באותה עת, מרוויחים דברים חדשים שעשויים לתת עוצמה מיוחדת, חיבור מיוחד, אהבה אדירה ורוממות גדולה.

בברכת חג כשר, שמח ובריא לכל בית ישראל

יוסף צבי רימון

4) שו"ת הרשב"א חלק א סימן תרפ"ט

שאלת עוד שאודיע לך דעתי במה שנשאל הראב"ד ז"ל ונסתפק בו הרמב"ן ז"ל. בחולה שיש בו סכנה שמותר לשחוט לו בשבת. אם יש שם נבלה מי נאמר כיון שיש שם נבלה לא נשחוט לו. או מתירין לשחוט ולא נאכילנו לו נבלה. ואני כבר נשאלתי על זה והשבתי ואמרתי שאכתוב לך. תשובה שמעתי מאחד מגדולי הרבנים שהעיד משם הרב רבי מאיר מרוטנבורק. שהורה להתיר לשחוט אפילו במקום שיש שם נבלה להאכילו. אלא שהטעם שאמרו לי משמו חלוש מאד על כן איני כותבו לך. והוא הרב שהגיע/שהגיד/ לי כן דעתו. וטעמו משום דאם אין שוחטין לו יבא לידי סכנה שימנע מלאכול הנבלה וימות. ולי נראה שהכל תלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחוויה או נאמר שבת הותרה אצל חולה. אם נאמר שבת הותרה אצל חולה שוחטין לו שלא אסרה תורה מלאכת שבת אצל חולה. ושוחטין

לחולה בשבת כדרך ששוחטין אנו לעצמנו. וכדרך שאמרו בטומאה למאן דאמר טומאה הותרה בציבור שאם נטמא הכוס אפילו יש שם כוס אחר נותן לטהור אפילו מן הכוס שנטמא. אבל למ"ד דחוויה היא מאכילין לו הנבילה שהוא צריך לאכול ואין אנו עוברין לשחוט לו. שבמקום שיש לו בשר לאכול לא נעבור אנו ולא נדחה את השבת. וכמדומה שהלכה כמאן דאמר שבת דחוויה היא ולא הותרה. מכל מקום כל שאין שם נבילה אמרינן לגוי לשחוט כיון שהיא דחוויה אצלו. ותדע לך שהרי שנינו בברייתא אין עושין דברים הללו לא על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל.

5 שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח

סעיף ד

מכה של חלל אינה צריכה אומדן, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול; אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שממתין ואין צריך חילול, אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל.

6 משנה ברורה סימן שכח

(יד) כל שרגילים וכו' - ממאכלים ורפואות [רמב"ן] ומשמע אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת [מ"מ] ועיין בביאור הלכה שהבאנו מכמה פוסקים דס"ל שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו חליו ויוכל להסתכן אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה אע"פ שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו אין עושין אותו בשבת אלא ע"י א"י כדין צרכי חולה שאין בו סכנה וע"כ בודאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה ועיין בבה"ל מה שכתבנו בסוף דברינו.

7 שו"ת יחווה דעת חלק ד סימן ל

שאלה: חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, האם צריכים להזהר שלא לעשות שום מלאכה שאין בה משום פקוח נפש של החולה, או מכיון שניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכה להקל ממכאוביו ויסוריו של החולה, אף על פי שאין בה תועלת כלל בנוגע למצבו המסוכן?
...ולכאורה היה נראה שדין זה תלוי במחלוקת הפוסקים אם השבת דחוויה אצל פקוח נפש, או הותרה לגמרי לגבי פקוח נפש...

...ועוד יש לומר שאף על פי שמן התורה דין פקוח נפש כמילה שהשבת הותרה אצלה, מדרבנן החמירו בפקוח נפש שכל שאפשר לעשות בהיתר בלי שיהוי יעשו, ולכן אמרו שמאכילים אותו הקל הקל תחלה....
...מסקנא דדינא, חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, הואיל וניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכות אף להקל ממכאוביו ומיסוריו, כל שיש בהן קצת צורך לחולה, אף על פי שאין במניעתם שום חשש סכנה. ואין להחמיר בזה כלל. (ופירות הנושרים מכלל דברינו, שאם יש צורך לבשל בשבת תרופה לצורך חולה שיש בו סכנה, אלא שאומרים הרופאים שאפשר להמתין כמה שעות כדי לעשותה, מותר לעשותה מיד, כדי שתהיה מוכנה לאותה שעה, כיון שבכל אופן יצטרכו לחלל שבת לעשיית התרופה. אבל אם אומרים הרופאים שאפשר להמתין עד לאחר צאת השבת, ואין שום חשש סכנה יותר לחולה על ידי שהיית עשיית התרופה, יש להמתין עד למוצאי שבת, ולא יחללו השבת שלא לצורך. ואם יש צורך לבשל התרופה פעמיים, פעם אחת בשבת דוקא, ופעם שנית אפשר להמתין למוצאי שבת, נכון שיעשו רק פעם אחת בשבת, והשנית למוצאי שבת).